

QONUNCHILIK TASHABBUSI SUBYEKTLARINING HUQUQIY TAHLILI

*Toshkent davlat transport universiteti Yurisprudensiya(xalqaro transport
huquqi) yo'nalishi talabasi*

Ergasheva Xusnora

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasidagi qonunchilik tashabbusi huquqining huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Qonunchilik tashabbusi subyektlari, ularning huquqlari va ushbu huquqning amalga oshirilish tartibi, shuningdek, xorijiy tajribalar bilan solishtirilgan holda yoritiladi. Shuningdek, qonunchilik tashabbusining samaradorligini oshirish va mavjud muammolarni bartaraf etish bo'yicha takliflar beriladi.*

Kalit so'zlar: *qonunchilik tashabbusi, huquqiy tahlil, qonun loyihasi, qonunchilik subyektlari, O'zbekiston Respublikasi, demokratik boshqaruv, qonunchilik jarayoni.*

Kirish

Qonunchilik tashabbusi huquqi davlat hokimiyati tizimida muhim ahamiyatga ega bo'lib, demokratik huquqiy davlat tamoyillarining tarkibiy qismidir. Ushbu huquq qonun chiqaruvchi organ tomonidan qabul qilinadigan qonunlarni ilgari surish imkoniyatini beradi. O'zbekiston Respublikasida qonunchilik tashabbusi subyektlari Konstitutsiya va tegishli qonun hujjatlari bilan belgilab berilgan.

Qonunchilik tashabbusi – bu qonun loyihasini qonun chiqaruvchi organ muhokamasiga kiritish huquqi bo'lib, u davlatning demokratik boshqaruv tizimida muhim vosita hisoblanadi. Ushbu huquq qonun ijodkorligi jarayonini

muvofiglashtirishga, fuqarolarning manfaatlarini aks ettirishga xizmat qiladi. (O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 98-modda)¹

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 98-moddasiga muvofiq, quyidagi subyektlar qonunchilik tashabbusi huquqiga ega:

- O'zbekiston Respublikasi Prezidenti (Konstitutsiya, 98-modda);
- O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputatlari (Oliy Majlis to'g'risidagi Qonun, 18-modda);²
- O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati a'zolari (Oliy Majlis to'g'risidagi Qonun, 18-modda);³
- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi (Vazirlar Mahkamasi to'g'risidagi Qonun, 21-modda);⁴
- Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi (Qoraqalpog'iston Respublikasi Konstitutsiyasi, 75-modda).⁵

Qonunchilik tashabbusi subyektlari tomonidan qonun loyihasi quyidagi tartibda kiritiladi:

1. Qonun loyihasi ishlab chiqilib, asoslantirilgan holda Oliy Majlisning Qonunchilik palatasiga taqdim etiladi (Oliy Majlis Reglamenti, 23-modda);
2. Qonunchilik palatasi deputatlari tomonidan loyiha muhokama qilinadi va kerakli o'zgartirishlar kiritiladi (Oliy Majlis Reglamenti, 27-modda);
3. Senat tomonidan ko'rib chiqilgandan so'ng, Prezident imzolagan taqdirda qonun kuchga kiradi (Konstitutsiya, 94-modda).

Xorijiy davlatlar tajribasi

¹ <https://lex.uz/docs/-6445145#:~:text=98%2Dmodda.>

² <https://lex.uz/acts/-51961#:~:text=18%2Dmodda.%20Qonunchilik%20palatasi%20qo'mitalarining%20vakolatlari>

³ <https://lex.uz/mact/-51799#:~:text=18%2Dmodda.%20Senat%20qo'mitalarining%20vakolatlari>

⁴ <https://www.lex.uz/uz/docs/-7172667#:~:text=21%2Dmodda,-.%20Vazirlar%20Mahkamasining%20qonunchilik>

⁵ <https://lex.uz/docs/-4953674#:~:text=75%2Dmodda,-.%20Qoraqalpog'iston%20Respublikasi%20Jo'qorg'i>

Jahon tajribasida qonunchilik tashabbusi huquqi turlicha tartibga solingan.
Masalan:

- AQShda qonunchilik tashabbusi huquqi Kongress a'zolariga tegishli bo'lib, davlat boshlig'i (Prezident) qonun loyihalarini bevosita kiritish huquqiga ega emas;
- Germaniyada qonunchilik tashabbusi Bundestag deputatlari, hukumat va Bundesrat tomonidan amalga oshiriladi;
- Rossiyada esa qonunchilik tashabbusi Prezident, Federal Majlis deputatlari, hukumat, hududiy qonun chiqaruvchi organlar va Konstitutsiyaviy sud tomonidan ilgari surilishi mumkin.

Qonunchilik tashabbusining samaradorligi va takomillashtirish yo'nalishlari:

O'zbekistonda qonunchilik tashabbusining samaradorligini oshirish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- Qonunchilik tashabbusi subyektlari uchun ilmiy-huquqiy ekspertiza jarayonlarini takomillashtirish;
- Qonun loyihalarini ishlab chiqishda jamoatchilik fikrini keng jalb qilish;
- Qonunchilik tashabbusi subyektlari tomonidan ilgari surilayotgan qonun loyihalarining real hayotga mosligini oshirish.

Qonunchilik tashabbusi jarayonida muammolar

O'zbekistonda qonunchilik tashabbusi jarayonida quyidagi muammolar mavjud:

- Ayrim qonun loyihalarining yetarlicha huquqiy tahlildan o'tmasligi;
- Jamoatchilik fikrining yetarli darajada e'tiborga olinmasligi;
- Qonun ijodkorligi jarayonida ortiqcha byurokratik to'siqlar mavjudligi.

Taklif va xulosa

Qonunchilik tashabbusi huquqi huquqiy davlatni shakllantirish va rivojlantirish jarayonida muhim vositadir. O'zbekistonda ushbu huquq davlat hokimiyatining turli subyektlariga berilgan bo'lib, bu qonun ijodkorligi jarayonida demokratik ishtirokni ta'minlaydi. Mazkur huquqning samarali amalga oshirilishi

mamlakat huquqiy tizimini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, qonunchilik tashabbusining yanada rivojlanishi uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- Qonun loyihalarining jamoatchilik bilan keng muhokamasini yo‘lga qo‘yish;
  - Qonunchilik tashabbusi huquqidan foydalanishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish;
  - Davlat organlari va fuqarolik jamiyatlari o‘rtasida hamkorlikni kengaytirish.
- Quyida “Qonunchilik tashabbusi subyektlarining huquqiy tahlili” mavzusidagi maqola uchun foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxatini keltiraman. Agar qo‘shimcha manbalar kerak bo‘lsa, ayting!

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – 2023-yil tahriri.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Normativ-huquqiy hujjatlar to‘g‘risida”gi Qonuni – 2021-yil 20-aprel.
3. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Reglamenti to‘g‘risidagi Qonun – 2019-yil 15-mart.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi to‘g‘risidagi Qonun – 2020-yil 12-mart.
5. Qoraqalpog‘iston Respublikasi Konstitutsiyasi – 2022-yil tahriri.
6. Xalimov Sh. O‘zbekiston Respublikasida qonun ijodkorligi jarayoni va uning takomillashtirish masalalari. // Toshkent Davlat Yuridik Universiteti Ilmiy jurnali, 2022, №3.
7. Xushvaqto‘v U., Ismoilov B. Demokratik boshqaruv tizimida qonunchilik tashabbusining roli. // Jahon iqtisodiyoti va huquq jurnali, 2023, №2.

8. Aliyev A. Qonun chiqarish jarayonida xalq vakillarining ishtiroki: nazariya va amaliyot. // Huquq va Davlat boshqaruvi ilmiy jurnali, 2021, №1.
9. Keldiyorov F. Xorijiy mamlakatlarda qonunchilik tashabbusi huquqi va O‘zbekiston tajribasi. // Yangi O‘zbekiston – Yangi qonunchilik jurnali, 2023, №4.
10. Boshqa normativ-huquqiy hujjatlar va xalqaro shartnomalar (O‘zbekiston Respublikasi Huquqiy axborot portali – www.lex.uz).

a